

Отрешко В.С. Политические приоритеты украинского государственного строительства

В статье определены проблемы, которые должны учитываться органами государственной власти при разработке и реализации политики государственного строительства.

Ключевые слова: политика государственное строительство, исторические особенности, культура, традиции, общество.

Otreshko V. Political priorities ukrainian creation of the state

Problems that must be taken into account public authorities at making and realization of state-creative policy are certain in the article

Keywords: policy of creation of the state, historical features, culture, traditions, society.

УДК 351:305

*Дідух Ганна Ярославівна,
кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології
Українсько-Арабського інституту міжнародних відносин та лінгвістики
імені Аверроеса,
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

**ДО СУТНОСТІ ГЕНДЕРНИХ ЗАСАД ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ:
МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ**

У статті проаналізовано з точки зору системного та синергетичного підходів доцільність та обґрунтованість фемінізму як соціально-політичного явища у контексті реформування державного управління. Використовуючи інструментарій методології, автором зроблено спробу пояснити неефективність тотальної фемінізації політики.

Ключові слова: гендерна політика, фемінізм, державне управління.

На написання цієї наукової розвідки автора надихнула книга В. Брайсон «Політична теорія фемінізму», яку присвячено прагненню розібратися у стані жінок і змінити його, спробі розширити наше розуміння усіх сфер політичного життя, а також цілій низці цікавих аспектів [1, с. 12-13].

Фемінізм і політика – що між ними спільного і відмінного. Таке питання науковець, який претендує на виваженість своєї позиції, мабуть, ставити перед собою не буде. Проте, спробувати окреслити наукові точки перетинання усе ж таки варто. І тут ми підемо «від зворотного». Не секретом є той факт, що останнім часом низка теоретиків та практиків політичної науки наголошують на тому, що українська політика стала б більш гуманною, якби влада спробувала надати їй більшої кількості жіночих рис. Можемо стверджувати, що, до певної міри, відбувається процес «фемінізації політичного життя сучасної української дійсності». Та чи є це відповіддю на усі питання і єдиним варіантом вирішення низки наших проблем. Саме для цього необхідним, на нашу думку, є теоретичний аналіз місця і ролі жіноцтва у державному управлінні, поза контекстом поетичної та феміністичної патетики та риторики, із використанням низки наукових фактів, а не уявних конструктів.

Отже, актуальність наукової розвідки саме у цій царині є спробою відповіді як прихильникам, так і супротивникам (або критикам – так висловитися буде більш коректно) фемінізму як суспільно-політичного феномену.

Серед наукових джерел, на які спирається автор у цій науковій розвідці, хочемо відзначити праці Дж. Аутшорн, В. Брайсон, Дж. Буссмейкер, С. Вальенте, Ф. Гардинер, К. Кілпатрик, М. Лейенар, Дж. Ловендускі, П. Норріс, Б. Рейнальда, Я. ван дер Рос, Я. Форбс.

З роботами цих науковців можна ознайомитися у монографії «Забезпечення рівності статей: політика країн Західної Європи» [2].

Для аналізу методологічного інструментарію нами використано роботи Н. Лумана [7] (системний підхід) та Г. Хакенена, Л. Мосіонжніка [10] (синергетичний підхід). Також автор спирається у цій статті на наукові розвідки таких українських дослідників, як О. Кулачек (проблематики місця і ролі жінки у державному управлінні) [6] та В. Горбатенко [8] і М. Остапенко [9] (досить цікаво проаналізовано інструментарій синергетики з потенцією вирішення політологічних проблем).

У цій статті автор, використовуючи інструментарій синергетики та системного підходу, пояснює загрози тотальної фемінізації політики та її можливий негативний вплив на ефективність державного управління, що є достатньо новітньою науковою розробкою.

Звідси, можемо констатувати мету цієї наукової статті – аналіз місця і ролі жіноцтва у вимірі державного управління.

Для цього нами поставлено наступні наукові завдання:

- 1) дати визначення категорії «державне управління»;
- 2) окреслити методологічне поле аналізу управління державою крізь призму гендерних категорій.

Щодо першого завдання, то тут ми цілком погоджуємося із авторами монографії «Соціологія управління» І. Бідзюрою та Ю. Сурміним, які справедливо наголошують на тому факті, що термін «управління», незважаючи на уявну простоту, досить багатозначний. Це і певне інституціональне утворення у суспільстві, що сприяє його самозбереженню і розвитку; і функція організованих систем різної природи (біологічних, технічних, соціальних), яка забезпечує їх цілісність, тобто досягнення поставлених перед ними завдань, збереження їхніх структур, підтримки режиму їхньої діяльності; це (управління) засіб упорядкування об'єктів, спосіб боротьби із хаосом; керуючий вплив суб'єкта на об'єкт, впорядкування системи, забезпечення її функціонування у повній відповідності із закономірностями існування і розвитку; це процес, технологія специфічних перетворювальних впливів тощо [3, с. 7].

Д. Ольшанський з цього приводу слушно наголошує, що політичне управління – це свідомо діяльність політичних інститутів і окремих суб'єктів, яку спрямовано на регулювання стихійних і усвідомлюваних, об'єктивних і суб'єктивних процесів, цілеспрямоване упорядкування політичних відносин [11, с. 508-509]; це вплив на суспільство з метою його упорядкування, збереження якісної специфічності, удосконалення і розвитку – властивість будь-якого суспільства, яка є похідною від його системної природи, суспільного характеру праці, необхідності спілкування людей у процесі праці та життя, обміну продуктами матеріальної та духовної діяльності [11, с. 508].

Визначимося, яке місце посідає у цьому питанні гендерний компонент, тобто перейдемо до другого завдання цієї наукової статті.

Тут одразу наголосимо, що, як справедливо зазначають автори колективної монографії «Забезпечення рівності статей: політика країн Західної Європи» у 80-90-х роках ХХ століття реалізація принципу рівності поступово стає невід'ємним атрибутом державної політики, хоча ставлення до цієї проблематики з боку урядів західних країн постійно змінювалося, про що засвідчує практика створення і наступного скасування міністерств і відомств, які були б відповідальні за проведення політики рівності статей [2, с. 11].

На рівні усього Європейського Союзу маємо можливість спостерігати факт збільшення питомої ваги соціальної політики у цілому (і гендерної зокрема), хоча на початкових етапах свого існування це об'єднання обмежувалося рамками економічного регулювання. Але починаючи з 1974 року, коли 21 січня було прийнято резолюцію про програму соціальних заходів ЄС, було проголошено важливість соціально-політичного значення рівності жінок та чоловіків [2, с. 293]. Ці події дослідники трактують як докорінні зміни у політиці ЄС щодо гендерної проблематики. Зумовлено їх низкою факторів: поява групи жінок, які добре володіли ситуацією і продуктивно діяли за обставин організаційних та

культурних змін; низка невдалих дій з боку інших акторів і факт наявності необхідної підтримки жіночого руху тощо. Як факт, маємо «стрибок» від повної байдужості до проблеми рівності аж до створення ефективних міжнародних інструментів (директив) з метою зміни національних законів та «правил гри».

І сьогодні, не зважаючи на низку недоліків соціальної політики ЄС (про які часто говорять самі європейські комісари) щодо гендерних питань, маємо факт інституційного оформлення міжнародного інструментарію розробки та впровадження гендерноорієнтованої соціальної політики на європейському просторі.

Звідси постає запитання, чому Україна не може скопіювати досвід гендерного форматування соціальної політики ЄС і, тим самим, зняти низку питань, з якими ми постійно зустрічаємося. Саме тут маємо необхідність аналізу спектру концепцій державного управління на предмет гендерного питання, але це може бути як предмет подальших наукових розвідок. Зараз спробуємо тільки окреслити методологічне поле такого аналізу.

Управління має дві складові: організаційну та самоорганізаційну, які має бути визначено як на традиційних, так і на креативних (нестандартних) засадах. Тут цілком погоджуємося із Х. Хачатуряном, який наголошує, що оптимізація сучасної системи державного управління має ґрунтуватися на його переході на інноваційну модель розвитку. Остання, на думку автора, має включати у себе такі моменти: постійність мети вдосконалення системи надання державних послуг і всіх інших аспектів діяльності органів державного управління (ця система має функціонувати так, що прагнення до власного вдосконалення було іманентною рисою її існування); формування нової філософії державного управління, яка має ґрунтуватися на розумінні тісного взаємозв'язку між якістю державного управління і якістю життя громадян; більш активне впровадження саме механізмів самоконтролю, на противагу державному контролю, формування системних механізмів розвитку потенціалу самоврегулювання і, відповідно, інноваційна оптимізація діяльності інститутів державного управління; формування чи переорієнтацію державної стратегії на покращення, передусім, якості життя громадян; підвищення ефективності державного управління за рахунок зменшення витрат на нього; постійна підготовка і перепідготовка управлінських кадрів; поліпшення якості управлінського процесу на системному рівні, створення дієвих механізмів циркуляції управлінської інформації та відповідне реагування на виклики зовнішнього оточення; впровадження командного принципу роботи державних службовців і ліквідація внутрішньосистемних бар'єрів у неформальній комунікації; формування завдань для пересічних чиновників у межах їх можливостей та у прийнятній для них формі; мінімізація кількісних стандартів оцінки діяльності чиновників, навпаки – підтримка їх інноваційної діяльності; використання системи матеріальної і нематеріальної мотивації персоналу інститутів державної служби; заохочення службовців до вдосконалення та самовдосконалення; підвищення якості управління як головна чи, навіть, генеральна мета процесу державного управління [4].

Ми цілком погоджуємося із автором щодо доцільності впровадження цих заходів з метою оптимізації державного управління, проте, виникає у рамках цієї статті питання про місце і роль гендерної складової в цьому процесі. І чи доцільним узагалі є така постановка питання за умов глобалізованого трансформаційного світу? Чи є доцільною теорія та практика фемінізму за новітніх постмодернізаційних умов? Можливо, за умови впровадження цих заходів інноваційного змісту автоматичним стане зростання місця і ролі жіноцтва у державному механізмі.

Тут є дуже цікавою стаття, яку присвячено гендеру у державному управлінні, визначенню його як чиннику розподілу влади. Її автори наголошують на тому факті, що становище жінки у суспільстві є мірилом його прогресу, що зумовлює факт необхідності уваги до нього зі сторони усього соціуму. І ось тут – увага – дуже цікавий момент: «ситуація в державному управлінні відтворює те, що ми маємо в суспільстві. Якщо в суспільстві низький рівень розуміння гендерної рівності з погляду стереотипних соціальних ролей, то це

знаходить своє відображення і в державному управлінні» [5]. Дійсно, якщо суспільство не є готовим до адекватного прийняття жінок на різних посадах, у тому числі, з достатньо високими соціальними аргументами, то вимагати від держави організаційного закріплення жіноцтва у вищих ешелонах влади, ми не маємо ніякого ні морального, ні юридичного права. І тут одразу постає улюблена фраза багатьох політологів: «легальність – це ще далеко не легітимність...». Можна запозичити низку позитивних реформ Заходу щодо гендерної оптимізації державного управління, проте вони так і залишаються порожніми фразами на фоні суспільного нерозуміння і неприйняття...

Продовжуючи цю ідею, хотілось би відзначити досить цікаву монографію О. Кулачек, яку присвячено аналізу ролі жінки у державному управлінні [6]. Авторка зазначає, що лише друга хвиля фемінізму, яка охопила країни Заходу у 1970-80-х роках ХХ століття, гостро поставила питання про необхідність повноправної участі жінок і в партійних керівних органах, і у владних структурах у масштабі усього суспільства. Зокрема, пролунали заклики до ліквідації чи зменшення вражаючої нерівності жінок в органах суспільного та державного управління; спонукання їх самих висувати під час виборів свої кандидатури на керівні посади; надання фінансової допомоги жінкам-кандидатам; проведення спеціальних курсів, семінарів, тренінгів, конференцій для жінок, які виявили бажання поділитися з чоловіками владні функції; розробка і реалізація політики «позитивної дискримінації». Остання, до речі, полягає у визначенні і впровадженні такої популярної у низці країн політики квотування (а саме: встановлення мінімальних кількісних норм участі представників обох статей), та ціла низка інших заходів [6, с. 155-156].

О. Кулачек, до речі, наголошує, що сьогодні, як і раніше, гостро стоїть питання про необхідність повноправної участі жінок як у партійних керівних органах, так і у владних структурах у масштабах усього суспільства; відбувається процес змін в державній гендерній політиці низки країн, а також у суспільній свідомості виборців щодо проблеми «жінка і влада» [6, с. 157].

Саме на останньому аспекті хочемо наголосити. З нашої точки зору, тільки гармонійне поєднання зовнішнього впливу (усі заходи щодо оптимізації гендерної політики, які здійснюються державними органами) і внутрішніх аспектів (власне, готовність самого суспільства до активної участі жіноцтва в управлінні державними справами) дозволять нам говорити про ефективність гендерної політики. І ніяке квотування, навіть як тимчасовий захід, у такому разі не потрібно.

Можемо стверджувати, що ефективним у дослідженні державного управління як системи є використання системного підходу. Системність як теорії, так і практики, є однією з головних рис сучасного життя, саме тому вона є необхідною компонентою і у розумінні такого явища як гендерна політика. Н. Луман цілком слушно зазначає, що саме системи мають здатність зберігати себе шляхом відносин обміну з навколишнім середовищем і перетворювати «вихід» на «вхід». І тут ефективність процесу пізнання підвищується явищем «самореференції», яка переважає на сьогодні. Остання дозволяє системам, які самоорганізуються, створювати і змінювати свої власні структури за допомогою власних операцій, тобто бути, певним чином, «автономними», але, при цьому, рахуватися із навколишнім середовищем, яке визначає основні точки для їх власних стандартів [7].

Гендерна політика – з нашої точки зору – теж є системним явищем, тому і потребує однією з умов своєї ефективності визнавати саме взаємспрямованість організаційних (державних) та самоорганізаційних (суспільних) аспектів.

Поринаючи далі у царини методології зазначимо, що системність гендерної політики обґрунтовує використання синергетичного підходу. Щодо останнього, то як справедливо зазначає В. Горбатенко: «... синергетика передбачає фундаментальний перегляд ролі науки і зорієнтована на адекватне і глибинне розуміння складних соціальних явищ, які відбуваються на планеті, починаючи з другої половини ХХ століття, а також на забезпечення передумов

виживання конкретного суспільства через пізнання можливостей його вдосконалення» [8, с. 27].

Погоджуючись з науковцем, хочемо відзначити, що, на нашу думку, синергетичний інструментарій може бути застосовано до пізнання феномену гендерної політики, і, зокрема, у нашій державі. Так, наприклад, М. Остапенко зазначає, що на відміну від підходів до розгляду світу, які склалися в межах класичної і неklasичної наук, синергетика має певні переваги в тому відношенні, що вона ґрунтується на більш глибокому розумінні єдності та різноманітності світу, осмисленні загальних механізмів виникнення і розвитку нового на основі процесу самоорганізації, виявленні протилежних, але взаємопов'язаних тенденцій в розвитку самоорганізованого світу, які переходять одна в одну, проявляючи свій динамічний характер [9, с. 94-95].

Таким чином, феномен гендерної політики доцільно аналізувати з точки зору саме системного підходу доповненого і поширеного інструментарієм синергетичної парадигми.

Наприкінці методологічної складової цієї наукової розвідки зазначимо, що синергетика – це міждисциплінарний підхід, в основі якого лежить діалектика хаосу і порядку. Перефразовуючи десять постулатів синергетики, які свого часу було сформульовано Г. Хакененом [10, 23], можемо стверджувати:

- гендерна політика є системою, що складається з декількох частин (згідно ієрархічності як властивості цієї системи – рівнів), які знаходяться у взаємодії один з одним (тобто маємо факт наявності і потреби гармонійного взаємодоповнення організаційної та самоорганізаційної складових цього явища);

- ця система є нелінійною;

- вона є відкритою;

- відповідно, гендерна політика як феномен, відчуває на собі внутрішні і зовнішні впливи. До переліку внутрішніх системно можна віднести соціальні очікування населення щодо її ефективності та її впливу на підвищення рівня якості життя останнього (ми вже зазначали, що це є однією з визначальних умов інноваційної спрямованості та оптимізації державного управління). Зовнішні впливи – у контексті українського суспільства – це очікування світової спільноти на предмет поліпшення соціальної політики нашої держави у цілому, та її гендерних аспектів, зокрема;

- у будь-який момент ця система (гендерна політика) може стати нестабільною;

- в ній відбуваються якісні зміни тощо [10, 29].

Ми можемо говорити про низку інших аспектів синергетичної парадигми та відповідної, згідно неї, моделі поведінки таких систем, що само організуються. У контексті нашого дослідження мова йде, власне, про системність гендерної політики та застосування до її аналізу системної парадигми доповненої інструментарієм синергетики та діалектики.

Як висновок, у читача цілком слушно виникне запитання: невже таким важливим є аналіз саме методологічних аспектів дослідження гендерної політики. Можливо, більш доцільним є аналіз теоретичних засад, а ще ліпше – визначення практичного поля цього феномену. Зауваження є цілком слушним, якби не одне «але». Побудова аргументованої теорії, а тим більше, її практична апробація не є можливими поза науковим контекстом, а, якщо бути більш точними, то є похідними від цих аспектів. На початку цієї наукової розвідки ми зазначали, що ефективність гендерної політики, як суспільно-політичного явища, складається із двох рівнозначних частин – організаційної (до якої ми відносимо збільшення долі участі жінок і в партійних керівних органах, і у владних структурах у масштабі усього суспільства; зменшення нерівності жінок в органах суспільного та державного управління; їх спонукання до висунення під час виборів своїх кандидатур на керівні посади; надання фінансової допомоги жінкам-кандидатам; підвищення рівня компетентності жінок-державних службовців та жінок-політичних діячів і політиків; формування та реалізацію політики позитивної дискримінації) і самоорганізаційної (готовність самого суспільства і особливо представниць чарівної статі до сприйняття

останніх як рівноцінних та рівнозначних акторів суспільно-політичного життя). І от у другому аспекті, як завжди, набагато більше суперечливих моментів.

Отже, наголошуємо не тільки на складності та багатогранності феномену державного управління, і, крізь призму гендерного аналізу зокрема, але й на неможливості формування його дієвих засад поза розумінням важливості процесу його «ожіночення» самим суспільством і порожності тільки нормативно-правового та державно-врегульованого наповнення цього явища.

Серед подальших наукових звершень і розвідок, хочеться відзначити актуальність аналізу рівня готовності українського суспільства сприймати жінок як повноправних учасників політичного процесу у нашій державі.

Література:

1. Брайсон В. Политическая теория феминизма : Введение / В. Брайсон; [Пер. с англ. О. Липовской и Т. Липовской]. – М. : Идея-Пресс, 2001. – 304 с.
2. Килпатрик К. Обеспечение равенства полов: политика стран Западной Европы. / К. Килпатрик, Н. Пиппа, Дж. Ловендуски и др. / [Под ред. Ф. Гардинер]. – М. : Идея-Пресс, 2000. – 312 с.
3. Сурмін Ю. П. Соціологія управління: підручник / Ю. П. Сурмін, І. П. Бідзюра. – К. : «Освіта України», 2012. – 688 с.
4. Хачатурян Х. В. Реформування державного управління в контексті концептуальних управлінських інновацій / В. Хачатурян. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2007-1-1/doc/1/08.pdf>. – Заголовок з екрану.
5. Гендер у державному управлінні. Гендер як чинник розподілу влади [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://crk.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=681. – Заголовок з екрану.
6. Кулачек О. Роль жінки в державному управлінні: старі образи, нові обрії [Монографія] / О. Кулачек. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. – 301 с.
7. Луман Н. Введение в системную теорию [Текст] : [лекции] / Н. Луман ; пер. с нем. К. Тимофеева ; ред. Д. Беккер. – М. : Логос, 2007. – 359 с. (Библиотека философского журнала «Логос»).
8. Горбатенко В. П. Політичне прогнозування : [навч. посібник] / В. П. Горбатенко, І. О. Бутовська. – К. : МАУП, 2005. – 152 с.
9. Остапенко М. А. Політичний плюралізм з позиції синергетичного підходу / М. А. Остапенко // Нова парадигма: [журнал наукових праць] / Голов. ред. В.П. Бех.; Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова; Творче об'єднання «Нова парадигма» / – Вип. 82. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. – С. 93-101.
10. Мосионжик Л. А. Синергетика для гуманитариев / Л. А. Мосионжик. – СПб.; Кишинев: Издательство СПб ИИ РАН «Нестор - История»; Издательство «Высшая антропологическая школа», 2003. – 155 с.
11. Ольшанский Д. В. Политико-психологический словарь / Д. В. Ольшанский. – М. : Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2002. – 575 с. (Серия «Gaudemus»)

Дидух А. Я. К сущности гендерных основ государственного управления: методологические аспекты

В статье проанализированы с точки зрения системного и синергетического подходов целесообразность и обоснованность феминизма как социально-политического явления в контексте реформирования государственного управления. Используя инструментарий методологии, автором сделана попытка объяснить неэффективность тотальной феминизации политики.

Ключевые слова: гендерная политика, феминизм, государственное управление.

Didukh G. States manadgments gender content:methodological analysis

In the article the expedience and validity of feminism as a social and political phenomenon in the context of the reform of public administration is analysed from the point of view of the system and synergistic approaches. Using the tools of methodology, the author seeks to explain the ineffectiveness of total feminization politics.

Key words: *gender, feminism, public administration.*

УДК 323.2(477):378.014

Ткач Надія Олександрівна,
студентка 5-го курсу Інституту політології та права
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Проаналізовано державну освітню політику на рівні вищої школи відповідно до сучасних вимог українського суспільства. Особливе місце відводиться якості вищої освіти та її недолікам. Розглянуто фактори, які впливають на ці характеристики.

Ключові слова: *освіта, вища школа, державна освітня політика, суспільний розвиток*

На основі інтеграційних, модернізаційних, трансформаційних перетворень та пошуку оптимальної освітньої системи, яка передбачає переосмислення потреб ринку праці держави, в Україні відбувається оновлення системи вищої освіти. У цьому процесі становлення молодого спеціаліста є головним завданням, але останнє можливе лише за умови сприяння державної освітньої політики. Освіта – це комплексний, цілеспрямований процес набуття знань, що визначає розвиток держави, який формується за рахунок внутрішньої інтеграції суспільства та є чинником суспільного прогресу. Освіта загалом виступає ключовою ланкою міждержавного діалогу, де реалізація державних програм гарантує майбутнє новим поколінням, а вища освіта є апогеєм чи орієнтиром розвитку всієї освіти. Сучасне ж розуміння поняття «якості освіти» нівелюється як характеристика, натомість воно підмінюється поняттями престижності та рейтингу ВУЗу.

Державна освітня політика щодо вдосконалення вищої школи виступає невід’ємною складовою розвитку науки, культури, техніки та мистецтва, які відкривають нові горизонти для майбутнього України. Питанню державної освітньої політики вищої школи присвячено багато наукових праць, періодичних видань та статей, які формують науковий діапазон важливості дослідження даної теми. Серед фахівців, які розробляли проблематику державної політики саме вищої школи слід зазначити В. П. Андрущенко [2], А. Ю. Бажала [3], Я. Я. Болюбаш [4], Є. В. Краснякова [6], В. Г. Кременя [7], С. М. Ніколаєнка [8], О. Ю. Оболенського [9] та ін.

Наприклад, В. П. Андрущенко та В. Л. Савельєв зазначають, що в академічному середовищі навряд чи хтось заперечуватиме, що на сьогоднішній день досягнення феномену освітньої політики вже неможливе поза системою координат, що утворюється «тріадою конструкцій» – «глобалізація», «інтернаціоналізація», «європеїзація» [2, с. 25].

І. В. Іванюк підкреслює, що освітня політика має певні характеристики, важливі для розуміння того, в якій спосіб вона формується; треба брати до уваги контекст і передісторію прийняття політичних рішень в освіті; в основі політики лежать певні цінності, тому в будь-якому разі складно уявити політичне рішення, яке не ґрунтується на цінностях; політика не може бути створена з чистого аркуша, без урахування обставин, у яких її впроваджуватимуть, треба зважати на загальний контекст творення політики: історичний, соціальний, економічний, етнічний, релігійний та ін.